

Holocaust Dokumentációs Központ és Emlékgűjtemény Közalapítvány

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

2023. év

A Holocaust Dokumentációs Központ és Emlékgűjtemény Közalapítvány [a továbbiakban: Holocaust Közalapítvány] a 2023. évi működésének és szakmai programjainak megvalósítása érdekében az alábbi támogatásokban részesült:

1.) Közhasznú működési célra kapott támogatás:

A Miniszterelnökség / Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.-vel megkötött támogatási szerződés összege a 2023-as évre **220.000.000, - Ft** volt. A támogatás összege fedezetet biztosított az alap munkabérek, tiszteletdíjak, megbízások, közüzemi díjak részbeni, az állandó kiállítás üzemeltetés, az év folyamán megvalósult szakmai programok (részbeni), illetve a működéshez kapcsolódó egyéb kiadások kifizetésére. Elszámolása folyamatban van.

Egyéb kapott támogatások:

1. Kulturális bérfelkészítés támogatása:

A kulturális ágazatban közfeladatot ellátók 20%-os béremelése a kulturális ágazatot érintő bérfelkészítésről szóló 682/2021 (XII.6) Korm.rendelet alapján a Holocaust Dokumentációs Központ és Emlékgűjtemény Közalapítvány- pályázat útján- **16.665.240, - Ft** támogatásban részesült. (22 fő esetében 20%-os beépülő alaphér növekmény 2023 évre). A vissza nem térítendő támogatás összege előfinanszírozás formájában három részletben került kifizetésre. (2023.05.15-2023.10.11 közötti időszakban.) A támogatás összegével a Holocaust Közalapítvány elszámolása folyamatban.

2. Bérkorrekció

A támogatás összege **60.000.000, - Ft** a Holocaust Közalapítvány munkavállalóinak munkabérük / munkabérkorrekciójukra biztosított fedezetet. A támogatás biztosításával szervezetünk meg tudta tartani humán erőforrás állományát, biztosítani tudta a 2023-as évben a kiszámítható munkabért, ezzel nagyban hozzájárulva a szervezet szakmai fejlődéséhez. A támogatás összege munkabérre, illetve munkáltatói járulékok kifizetésére került felhasználásra. Elszámolása folyamatban van.

3. Yad Vashem Tanulmányút

A jeruzsálemi Yad Vashem képzés folytatására a Belügyminisztérium **10.500.000, - Ft** támogatást biztosított, amely fedezetet biztosított pályázat útján kiválasztott 20 fő pedagógus + 1 fő kísérő személy izraeli szakmai tanulmányúton való részvételének és kiutazás előtti felkészítő költségeinek kifizetéséhez. A kialakult háborús helyzet miatt a tanulmányút elmaradt. **A támogatás összege elhatárolásra került 2024 évre.**

4. Rezsitámogatás

A Holocaust Közalapítvány a támogatás összegét – **32.114.879, - Ft** - a 2023.01.01-2023.12.31. közötti időszakban a támogatott tevékenység megvalósításával összefüggésben felmerült, és igazoltan erre a célra fordított, a költségtervben feltüntetett elszámolható költségre került felhasználásra (gáz és energiaköltségek).

5. BZSH

A Holocaust Közalapítvány a támogatás összegét – **3.000.000, - Ft** - a megnövekedett rezsiköltségek kifizetésére fordítottá (energia, rendszerhasználat, és gázdíj).

6. SZJA 1%

A Közalapítvány az adó 1%-ból 2023. évben **30.893,- Ft** összegben részesült. Az összeg felhasználása 2023. évben megvalósult (múzeumok éjszakája).

7. Adományok

A Közalapítványhoz 2023 évben **250.000, - Ft** adomány érkezett (magánszemélytől).

A Holocaust Közalapítvány célja:

A Holocaust Közalapítvány célja – többek között – az 1938-1945. között vallási, faji, nemzetiségi és más politikai okokból történt üldöztetés, a munkaszolgálat, a deportálások, a náci koncentrációs táborok működésének és áldozatainak elsődlegesen magyar vonatkozású dokumentációját, tárgyi emlékeit, tudományos és ismeretterjesztő irodalmát, és az e témakörhöz tartozó művészeti alkotásokat tartalmazó gyűjtemény létrehozása. A Holocaust Közalapítvány alaptevékenysége – összhangban az alapító okiratában foglalt célokkal összhangban – egyfelől a tudományos kutatók és a múzeumpedagógia, másfelől a helyi lakosság, illetve az intézménybe látogató turisták igényeit szolgálja. Nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy a tudományos, illetve oktatás/múzeumpedagógiai intézményekkel szoros együttműködést kialakítva bekapcsolódjon az identitástudat-formálásba, valamint önálló, toleráns és kritikai gondolkodásra nevelés folyamatába.

A Holocaust Közalapítvány – összhangban az egyesületi jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény 2. § 20. pontjában foglaltakkal – az alábbi – állami feladatnak, így közfeladatnak minősülő – közhasznú tevékenységet folytatta:

1. a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1977. évi CXL. törvény [a továbbiakban: Kult. tv.] (1)-(2) bekezdése értelmében a közművelődéshez való jog gyakorlása közérdek, a közművelődési tevékenységek támogatása közcél. A közművelődés feltételeinek biztosítása alapvetően az állam és a helyi önkormányzatok feladata. Ezen állami feladat ellátása érdekében a Kult. tv. 48.§ alapján a Holocaust Közalapítvány közérdekű muzeális gyűjteményként és kiállítóhelyként funkcionál.

2. a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvényben [a továbbiakban: Kntv.] foglalt állami feladatok ellátásához a Holocaust Közalapítvány működése és szakmai programjainak megvalósítása során segítséget nyújtott. A Kntv. 2. § (1) bekezdése értelmében az Alaptörvényben foglalt ingyenes és kötelező alapfokú, ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú nevelés-oktatáshoz való jog biztosítása az érettségi megszerzéséig, illetve a szakképzésről szóló törvényben meghatározott feltételek szerinti második szakképesítés megszerzését biztosító első szakmai vizsga befejezéséig a magyar állam közszolgálati feladata.

A Holocaust Közalapítvány a 2023. évi működésével és szakmai programjaival hozzájárult a kulturális örökség védelméhez. A kulturális örökség védelméről szóló 2011. évi LXIV. törvény [a továbbiakban: Kötv.] 4. § (1) bekezdése értelmében a kulturális örökség a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenkinek kötelessége. A Kötv. 7. § 11. pontja értelmében a kulturális örökség elemei közé tartoznak a kulturális javak, azaz – a Kötv. 7. § 10. pontjában foglaltak szerint – többek között az emberiség, a magyar nemzet, Magyarország történelmének kiemelkedő és jellemző tárgyi, képi, hangrögzített, írásos emlékei és egyéb bizonyítékai. A Kötv. 4. § (2) bekezdése kimondja, hogy a kulturális örökség elemeit tudományos módszerekkel kell felkutatni, számba venni, értékelni, az utókor számára megőrizni és hozzáférhetővé tenni, az 5. § (1) bekezdése pedig rögzíti, miszerint a kulturális örökség védelme közérdek, megvalósítása közreműködési jogosultságot és együttműködési kötelezettséget jelent az állami és önkormányzati szervek, a nemzetiségi szervezetek, a vallási közösségek, a civil és gazdálkodó szervezetek, valamint az állampolgárok számára.

A támogatásból megvalósult működéssel kapcsolatos tevékenységek

Tudományos tevékenységek [alaptevékenységek]

A Holocaust Közalapítvány tudományos tevékenysége gyűjteményének szakszerű, tudományos feldolgozásán alapult. A gyűjteményi csoport legfőbb feladata a holokauszt emlékanyagának folyamatos gyűjtése, mentése és feldolgozása volt. A tudományos és közművelődési feladatokon belül működése során folyamatosan látott el alap- és eseti munkákat: a gyűjteményi dokumentáció folyamatos feldolgozását [gyarapodási napló és szakleltárkönyvek vezetése, ellenőrzése]; embermentési anyagok rendezését; digitalizált állomány folyamatos feldolgozását a szakleltárkönyvekbe; a raktár folyamatos szakszerű, a muzeológiai kritériumoknak megfelelő rendezését; gyűjteményi kutatószolgálat fenntartását; feldolgozott gyűjteményi anyagok folyamatos digitalizációját; túlélőkkel való kapcsolattartást; külső megkeresések információval történő ellátását telefonon, e-mailen vagy digitális formában.

Áldozati nevekkel kapcsolatos tevékenységek [alaptevékenységek]

A Holocaust Közalapítvány az emberi méltóság tiszteletével örökíti meg az áldozatok nevét, legfontosabb adatait, arcukat és történetüket. Az intézmény belső udvarát körülölelő nyolc méter

magas üvegfalon állítunk emléket a magyarországi áldozatoknak. A látogatókat adatbázis segíti a hozzátartozók nevének megtalálásában. A munkacsoport folyamatosan végzett alap- és eseti munkákat: áldozati nevek folyamatos feldolgozását; az áldozati nevek emlékfalon történő megjelenítését; látogatók, hozzátartozók és kutatók számára kutatószolgálatot biztosított; folyamatosan beérkező adatlapok adatbázisba rögzítését, az adatbázisba rögzített nevek folyamatos jóváhagyását. A 2022. évben 6 új tábla készült ez az Áldozatok Emlékfalára, összesen 2988 név. A külső – megbízási szerződéssel rendelkező – munkatársakkal együtt 11.373 áldozati névvel bővült az adatbázis. 152 darab áldozati adatlapot és 37 áldozati névsort adtak le az intézmény számára, melyek feldolgozásra kerültek.

Múzeumpedagógiai tevékenységek [alaptevékenységek]

A Holocaust Közalapítvány egyik legfontosabb tevékenysége alapítása óta a magyar holokauszt történéseinek megismertetése. Múzeumpedagógiai tevékenységünk lefőbb célja a látogatói létszám növelésében, tanároknak a pedagógusképzésbe történő szervezett és ütemes bevonásában, új kiállítások megvalósításában foglalható össze. Sokoldalú és tartalmas programjainkat külön ajánlottuk tanárok és diákok számára. Intézményünk az előzetesen jelentkező diákcsoportoknak nem csak tárlatvezetést kínált, hanem múzeumpedagógiai programokat is. A kiállítás(ok) megtekintése mellett a hozzánk ellátogató iskolás csoportok részt vehettek történelmi, irodalmi vagy tolerancia foglalkozásokon is. Tanárok számára akkreditált továbbképzést, szakmai konzultációt kínáltunk az antiszemitizmus, rasszizmus és a holokauszt témáinak iskolai megjelenítéséhez. A munkacsoport az alábbi alap- és eseti munkákat látta el: tananyagbővítést; meglévő tanórák továbbfejlesztését; múzeumpedagógiai kiajánlók készítését; tematikus oktatási hetek szervezését.

Kommunikációs, PR- és marketing tevékenységek [alaptevékenységek]

A Holocaust Közalapítvány egyik alapelve, hogy a múzeumi kommunikáció ne egyszerűen csak a programokról történő híradás legyen, ezért igen lényeges az intézmény tevékenységét propagáló intenzív kommunikáció. Ennek keretében folyamatosan fenntartott médiakapcsolatokra, a hírek összegyűjtésére és megfelelő prezentálására, színvonalas kommunikációs tevékenységre volt szükség. Külön meg kell említeni az oktatási intézményekkel fenntartott szoros kapcsolatot és a folyamatos tájékoztatást. Intézményünk jelentős médiakapcsolati adatbázissal dolgozik, sajtóanyagokat, háttéranyagokat készített, honlapot szerkesztett. Rendszeresen jelentek meg hírek, információk az intézmény kiállításairól, szakmai- és kulturális programjairól. Ezen tevékenységeken belül folyamatosan végeztünk alap- és eseti munkákat: a nyilvánosság folyamatos értesítését az intézmény tevékenységéről, eredményeiről; honlap folyamatos karbantartását, új tartalmak megjelenítését; túlélőkkel való kapcsolattartást; protokolláris meghívások előkészítését és lebonyolítását; kiemelt megemlékezések, rendezvények támogatását.

Előadások, kerekasztal beszélgetések, könyvbemutatók

1. Kultúrákon átívelő emlékezetek és szolidaritások. Közelítések a Kádár-kor emlékeztörténetéhez (Szenes Erzsitől Bruck Edithig) (2023.03.28.)

Az utóbbi években, évtizedben tanúi vagyunk a holokauszt emlékezete szempontjából hallgatásnak, hivatalos amnéziának tekintett 1945 és 1989 közötti időszakra vonatkozó emlékeztörténeti kutatások magyarországi megindulásának. A holokauszt traumatikus eseményét megidéző memoárok, irodalmi, félig irodalmi narratívák, történeti, tudományos beszédmodok, művészeti alkotások, kiállítások, filmek és médiatartalmak nyilvános diszkurzusának történeti feltáró és értelmezői munkái a szocialista periódus bizonyos fázisait kinagyító kutatásokban mondanak újat, így került újabban fokozottabb figyelem az 1945 és 1948 közötti időszakra, valamint az 1960-as évekre. Jablonczay Tímea, irodalmár, kultúrakutató, főként a holokauszt elfelejtett női emlékezetével foglalkozik, olyan tanúságtevő írókkal és memoárjaikkal, akik ugyan megjelentek a szocialista időszak nyilvánosságában, de később kihullottak a magyar holokausztemlékezetből. A beszélgetés során emlékezetbe idéztünk elfelejtett tanúságtevő írókat, vallomásaikat (Gács Teritől Fenákel Juditig), kiemelten foglalkoztunk Szenes Erzsivel, az Eichmann-per tanújának izraeli és magyarországi emlékezetével (felejtéstörténetével), körbejártuk a per(ek) hatástörténeti távlatait, valamint a kutatások jelenlegi fázisában megpróbáltuk megvilágítani a hivatalos amnézia, az emlékezés és felejtés összetett viszonyrendszerét, miért és hogyan maradt a magyarországi holokausztemlékezet tartósan saját túlélő íróit, emlékezeti munkáit tekintve amnéziában? Ugyanis a szerzőket és vallomásaikat övező mai napig tartó hallgatás, nemcsak emlékeztörténeti szempontból jelent problémát, de a kutató szerint a feltáró-értelmező kutatások ilyen jellegű hézagai a magyar társadalom etikai tartalmú emlékezetkultúrájának elmaradását is nagy mértékben támogatják. A feltáró munkák felgyorsításával összefüggésben érdemes figyelembe venni a nemzetközi emlékezetkutatás újabb szempontrendszerét is, az úgynevezett transzkulturális fordulathoz kapcsolódó belátások lehetővé teszik, hogy a feltárt, felszínre hozott emlékezeti összefüggéseket tovább árnyaljuk, és kinyissunk egy kultúrákon átívelő emlékezeti teret, melyben új társadalmi igazságosságok, szolidaritások kibontakozására nyílnak esélyek. A beszélgetés résztvevői voltak: Jablonczay Tímea (PhD), a Milton Friedman Egyetem Kommunikáció és Média tanszékének egyetemi docense, Olosz Levente (PhD), a Holokauszt Emlékközpont munkatársa, a Clio Intézet munkatársa.

2. A szegedi Pick család (2023.05.11.)

Nagyon sok embernek Szegedről a Pick és Pickről Szeged jut eszébe. Pick Márk zsidó kereskedő 1869-ben nyitotta meg szegedi paprika üzletét. A szalámikészítés ötletét olasz gesztenyesütő vendégmunkásoktól kölcsönözte. Ezt a tevékenységet 1878-ban kezdte el. A kisüzemből 1900-ban gyár lett. 1921-ben a Pick már Magyarország egyik legjelentősebb szalámigyárának számított. A Holokauszt a családot sem kímélte. Pick Márk egyik fia, Móric, a bergen-belseni koncentrációs táborban vesztette életét. Az államszocializmusban a gyárat államosították. A kerekasztal célja volt áttekinteni, hogy miképpen kapcsolódik szervesen össze egy zsidó család és vállalkozás és egy város több korszakon [dualizmus, Horthy-korszak, államszocializmus, rendszerváltás utáni időszak] átívelő története. A beszélgetés résztvevői voltak: Tóth István történész, Ács Péter családkutató, Jakab Attila történész.

3. A magyarországi holokauszt emlékezete az izraeli költészetben (2023.05.23.)

A holokauszt magyarországi történetének és tapasztalatának emlékezete nem csak a magyar, de a világirodalomban is megjelenik, és ezen belül fontos szerepet játszik az izraeli irodalomban is. A holokausztot fiatal felnőttként vagy gyerekként átélt túlélők s a soá után született generációk, különös tekintettel a másodgenerációra, az általuk és a szüleik vagy nagyszüleik által elszenvedett traumának és a magyar zsidóság tragédiájának próbálnak hangot adni. Nyelvük a héber, mindennapjaik az izraeli történelem valósága, de emlékezetük több ponton a soá magyarországi tragédiájában gyökerezik, a trauma és a fájdalom pedig elválaszthatatlan az Itamar Jaoz-Keszt által sokszor leírt „kettős gyökér” érzésvilágától. Jaoz-Kesztnél Szarvas, Miriam Neiger-Fleischmann költészetében Komárom egyszerre a gyermekkor vagy a szülők egykori életének és a holokauszt borzalmainak helyszíne. Az előadás azonban nem csak a magyar ajkú költők munkásságát vizsgálta, de Haim Gouri versein keresztül azt is bemutatta, hogyan jelenik meg a magyarországi holokauszt emlékezete egy Tel-Avivban született szabra költészetében, aki közvetlenül a háború után szembesült Budapesten a soá tragédiájával. A beszélgetés résztvevői voltak: Dr. Peremiczky Szilvia, habilitált egyetemi docens.

4. Richter Gedeon és a magyar gyógyszeripar (2023.05.13.)

Richter Gedeont [1872-1944], a magyar gyógyszeripar megeremtőjét, 1944. decemberében a nyilasok – másokkal együtt – a Dunába lőtték. 1907-ben Kőbányán ő valósította meg Magyarország első gyógyszergyárát. 1912-ben szabadalmaztatta a kalmopyrint. A Vészkorszak idején, 1942-ben, megfosztották vezérigazgatói tisztségétől. A kerekasztal célja volt áttekinteni egy rendkívüli és a magyar gazdaság és tudomány számára meghatározó ember tragikus végződő életútját. A beszélgetés résztvevői voltak: Berényi Anna író, Sándor Márta múzeumi koordinátor, Jakab Attila történész.

5. Magyar zsidó sportkiválóságok: Hajós Alfréd és Komjádi Béla (2023.09.07.)

Hajós Alfréd az 1886-os, Athénban megrendezett első újkori olimpiai játékokon két olimpiai bajnoki címet is szerzett 100 és 1200 méteres gyorsúszásban. Magyaraként ő volt tehát a világ első olimpiai bajnok úszója. Ugyanakkor tornában, atlétikában és labdarúgásban is kimagasló eredményeket mutatott fel. Hozzá hasonlóan Komjádi Béla is sokrétű tehetségnek adta tanúbizonyságát. Úszóként kezdte, majd vízilabdázóként folytatta. Az első világháborúban szerzett sebesülései miatt kénytelen volt felhagyni az aktív sporttal, ezért edzőként tevékenykedett tovább. Megszervezte az MTK vízilabdacsapatát, majd pedig a Ferencváros edzője lett. Legnagyobb sikereit a magyar válogatottnal érte el: Európa-bajnoki cím [1926 és 1927], olimpiai bajnoki cím [Los Angeles, 1932.]. A kerekasztal célja volt áttekinteni, hogy a Hajós Alfréd és Komjádi Béla mellett sok más tehetséges magyar zsidó fiatal sportoló miképpen járult hozzá a magyar sportsikerekhez, és a sport társadalmasításához. A beszélgetés résztvevői voltak: Dr. Olti Ferenc, Ághassi Attila, Jakab Attila történész.

6. Orthodox zsidó mindennapok Budapesten a vészkorszak előtt (2023.09.21.)

A kerekasztal-beszélgetés résztvevői alulnézetből mutatták be a modern nagyvárossá váló főváros orthodox zsidóságának történetét a mindennapi rutinok, az egyéni, kisközösségi kulturális jelenségek és életmódbeli változások tükrében. A II. Józseftől Ferenc József terjedő korszak alapjában változtatta meg a magyarországi zsidóság életét. A fővárosi orthodoxia eleven kapcsolatot tartott a vidéki orthodox zsidó közösségekkel, ahonnan a fővárosba település révén állandó utánpótlást is nyert. Az orthodox izraelita vallásgyakorlat alapvetően az orthodox felekezeti sajtó szerint is a vidéket jellemző vallásosság volt. A nagyvárosi polgári életforma és a vallási élet számára ideálisnak ítélt vidék között feszültség húzódott. Az új helyzetek és társadalmi elvárások új konfliktusokat és megoldásokat hoztak. A családi szerepek, a közösséghez való viszonyulás, a divat, az orthodox kóser ételmezés, a polgári reprezentáció,

a szombattartás, a szórakozás és sport kérdése, a felekezeti sajtó iránti igény, a rendi és a nemzeti kultuszok adaptálása mind ebben a folyamatban szemlélendő. A beszélgetők arra kerestek választ, hogyan vált egyszerre polgárivá és hogyan maradt szoros kapcsolatban vidéki háttérrel a fővárosi orthodox zsidóság. A beszélgetés résztvevői voltak: Dr. Fényes Balázs vallástörténész, Dr. Glässer Norbert kulturális antropológus, Dr. Zima András történész.

7. A győri zsidóság és a Mautner-család (2023.10.10.)

A Mautner család története összefonódik Győrrel és Győr vármegyével. A kerekasztal-beszélgetés célja az volt, hogy a család munkásságán keresztül bepillantást adjon a győri és Győr környéki zsidó vállalkozók, iparosok és földbirtokosok történetébe. A beszélgetés résztvevői voltak: Fényes Katalin történész, Csentes Tünde, Jakab Attila történész.

8. Fajtisztaság és eugenika Magyarországon (2023.10.19.)

A századfordulón és különösen az első világháború utáni erősen antiszemita nyilvános diskurzusban a „faj” fogalmának is fontos szerep jutott. Magyarországon is egyre nagyobb teret hódított az a vélekedés, hogy a zsidóság „alsóbbrendű emberfaj”. Az ideológusoknak és az antiszemita tudósoknak azonban gondot okozott az „árja felsőbbrendűséget” hangoztató elképzelés, különösen a rasszok és népek felállított hierarchiája, ami a magyarokat a germánokhoz képest alsóbbrendű fajként határozta meg. Méhely Lajos akadémikus a biológiailag újradefiniált magyarságot igyekezett tudományosnak ható argumentációval és leírásokkal elkülöníteni a zsidóságtól, fajbiológiai nézeteiben a kor kurrens nyugati fajelméletei keveredtek a közkeletű antiszemita toposzokkal. A beszélgetés a „fajtisztaság” és eugenika fogalmait járta körül, és kitért a magyarok eredet-kérdésére, a magyar fajelméleti gondolkodás érveire és hatáira. A beszélgetés résztvevői voltak: Paksa Rudolf történész, Kund Attila szociológus, Lénárt András történész.

9. Párhuzamosságok a dualizmus idején (2023.11.02.)

A zsidó közösségek állami főhatalomhoz való viszonyát a modernitás előtt a vallási hagyomány foglalta keretbe. A rendi világ rítusai a modernitás alatt is hosszú ideig tovább éltek, majd új helyzetekhez igazodtak. A modern nemzeteszmé rítusai ezekkel párhuzamosan jelentek meg az intézményi/közösségi gyakorlatokban. A kerekasztal célja volt, hogy körül járja a dualizmus idején megfigyelhető párhuzamosságokat, a vészkorszakig kitekintve a keretek változására, a gyakorlatok és diskurzusok módosulására helyezve a hangsúlyt. A beszélgetés résztvevői voltak: Bíró Ákos MAOIH Levéltárigazgató, Zima András történész, Glässer Norbert kulturális antropológus.

10. Talpáról a feje tetejére állított hős: a zsidó hagyomány szerepe az izraeli kultúrában (2023.11.16.)

A hagyományos zsidó kultúra ellentmondásos szerepet tölt be az izraeli kultúrában. Ez bizonyos fokig természetes, hiszen míg az előző – jellemzően – vallásos, addig az utóbbi – jellemzően – szekuláris kultúra. Az előadás egy olyan hős, Nimród, „talpáról a feje tetejére állítását”, azaz gyökeres átértelmezését mutatja be az izraeli vizuális kultúra alkotásain keresztül, aki bár mellékszereplőként, de végig jelen volt a hagyományos zsidó kultúrában. Ezen keresztül válik majd érthetővé a hős fogalmának megváltozása a modern izraeli és zsidó kultúrában két olyan hatalmas jelentőségű történelmi esemény után, mint a sóa és Izrael Állam megalapítása. A beszélgetés résztvevői voltak: Dr. Balázs Gábor eszmetörténész.

11. Feljelentés és együttműködés kultúrája (2023.12.07.)

Amikor diktatúráról beszélünk, a felülről jövő elnyomás és megfigyelés mellett tekintetbe kell vennünk az emberek együttműködési hajlandóságát. Az erkölcsi alapú, karriervágy vagy személyes ellenszenv motiválta rosszhiszemű feljelentés korszakokon átívelő jelenség, melynek sokszor írásos nyoma is maradt a különböző intézmények megmaradt dokumentumaiban. Vendégeink házmesterekről, a színházi élet „feljelentő” kritikáiról és az állambiztonságnak dolgozó informátorokról és ügynökökről publikáltak köteteket. A beszélgetés során igyekeztünk megtalálni a témák és korszakok közötti kapcsolódást. A beszélgetés résztvevői voltak: Herczog Noémi, Horváth Sándor, Ádám István Pál, Lénárt András.

12. Zsidókérdés: idézőjelben, vagy anélkül? (2023.10.24.)

Ha van az európai történelemnek olyan eseménye, melyet korszakhatárokon átlépve, előzményével és következményeivel együtt érdemes vizsgálni, akkor az a holokauszt. Mégis, Magyarországon a témával foglalkozó felmérhetetlen számú publikáció túlnyomó többsége az 1944-es esztendő tragikus történetével foglalkozik, leíró jelleggel. Ennek értelmezése az 1945 utáni évtizedekben szinte kizárólag politikai volt, a fasizmus-antifasizmus ma már elavult dimenziójában. A rendszerváltás után elterjedt a Soa posztmodern történelemfilozófiai, illetve művészetfilozófiai értelmezése is, immár tértől és időtől többé-kevésbé elszakítva. Ami alapvetően hiányzik, az a holokauszt tömeglélektani elemzése, magyar források alapján. Hogyan élt tovább a radikális antiszemitizmussá transzformálódott zsidóellenesség, a kommunista pártok által politikailag támogatva Kelet-Európában, a legerősebben éppen nálunk a második világháború befejeződése után? Választ kell adni arra az alapvetően fontos kérdésre, hogy a „zsidókérdés” létező, megoldandó társadalmi konfliktus volt-e a huszadik század harmincas, negyvenes éveiben, vagy a politika által tudatosan gerjesztett kollektív pszichózis terméke? Pelle János az 1945-46-os, sokáig elhallgatott, illetve kevésbé ismert hazai események (a kaposvári vérvádhisztéria, a kunmadarasi pogrom, a makói zsinagóga felgyújtása, a miskolci lincselések) ismertetésével igyekezett választ találni a felmerülő kérdésekre. A beszélgetés résztvevői voltak: Pelle János, Zima András.

Emlénapok

1. Holokauszt Nemzetközi Emlénapja (2023.01.27.)

Az ENSZ Közgyűlése 2005-ben január 27-ét a Holokauszt nemzetközi emléknapjává nyilvánította. 1945-ben ezen a napon szabadult fel Auschwitz-Birkenau, a legnagyobb és leghírhedtebb náci haláltábor. Auschwitz felszabadításának 78. évfordulóján tisztelgünk a vészkorszak hatmillió európai áldozatának, köztük a fél millió magyar áldozat emléke előtt. A megemlékezés programja: Köszöntő: Prof. Dr. Grósz Andor, a Holocaust Közalapítvány kuratóriumának elnöke; Emlékbeszéd: Óexcell. Yacov Hadas-Handelsman, Izrael Állam nagykövete, Vitályos Eszter miniszterhelyettes, parlamenti államtitkár, Kulturális és Innovációs Minisztérium; Emlékfal: Kádis: Darvas István, főrabbi, Kél málé ráhámim: Raáb Gábor, kántor; Zenei műsor: Farkas Róbert, hegedűművész.

2. Holokauszt Magyar Áldozatainak Emlénapja (2023.04.16.)

A magyar kormányzat 2000-ben határozott arról, hogy április 16-a a holokauszt magyarországi áldozatainak emléknapja legyen. 1944-ben a náci megszállókkal együttműködő magyar közigazgatás és rendvédelem tagjai ezen a napon kezdték meg az első gettók és gyűjtőtáborok felállítását a korabeli Magyarország kárpátaljai területén. A Holokauszt Emlékközpont minden évben e napon emlékműsorral, az Áldozatok emlékfalánál mécsesgyújtással emlékezik meg a holokauszt nemzeti áldozatairól.

3. Holokauszt Roma Áldozatainak Emlénapja (2023.08.02.)

A Cigány Világszövetség párizsi kongresszusának 1972-es határozata alapján augusztus 2-a a roma holokauszt nemzetközi emléknapja. 1944. augusztus 3-ára virradó éjjel számolták fel a nácik az auschwitz-birkenai lágerben kialakított cigány családi táborát. Közel háromezer férfit, nőt és gyermeket pusztítottak el a gázkamrákban. Velük együtt ezen a napon a II. világháború alatt Európa-szerte tízezerrel meggyilkolt szintikre és romákra is emlékeznek.

Kiállítások

1. VILÁG-VÁROS Közép Európa zsidó képzőművészeti kistükre (2023.01.29. - megnyitó)

A Világ-Város – Közép-Európa zsidó képzőművészeti kistükre című időszaki kiállítás a zsinagóga karzatára hozta a város fényét, valamint neves kortárs művészek tolmácsolásában járta körül a zsidó hagyomány és a közép-európai városi identitás kérdését. Az élmény, ahogy Kulcsár Géza, a kiállítás kurátora fogalmaz, "egyfelől a történelem traumáival és felfényléseivel való találkozásaink története, másfelől a közép-európai nagyvárosi élmény egyszerre hétköznapi ismerős, néha mégis oly különös és idegen formáival való szembesülés." Kiállító művészek: Asztalos Zsolt, Csizik Balázs, Andreas Fogarasi, Majoros Áron Zsolt, Mayer Éva, Katja Pratschke és Hámos Gusztáv, Szolga Hajnal, Závorszky-Simon Márton. A kiállítás kurátora: Kulcsár Géza.

2. Lélekmentők - Komoly Ottó és a magyar cionista mozgalom embermentő tevékenysége a vészkorszak idején (2023.07.12.)

A Holokauszt Emlékközpont a tablókiállítás keretében emlékezett meg Komoly Ottó és a magyar cionista mozgalom vészkorszak idején kifejtett embermentő tevékenységéről. Komoly Ottót, a Magyar Cionista Szövetség, majd 1943-tól a Budapesti Mentőbizottság elnökét 1944 szeptemberében bízta meg Friedrich Born a Nemzetközi Vöröskereszt „A” szekciójának vezetésével. Cionista társaival több ezer zsidó embert mentettek meg, gyermekotthonokat működtettek és látták el élelemmel a gettó lakóit. 1945. január elsején a nyilasok elhurcolták és meggyilkolták. Hősiessége, önfeláldozó élete előtt tiszteleg a kiállítás, valamint bemutatja, hogy vált a nagy hagyományra épülő magyarországi cionizmus széleskörűen elterjedt tömegmozgalommá a második világháború utáni években. A megnyitón jelen voltak Komoly Ottó rokonai: unokája, Oded Fürst; unokahúga Komoly Judit és unokaöccse, Tomi Komoly, akik családi örökségükből származó képi anyagaik felajánlásával hozzájárultak a tárlat megvalósulásához. Célunk, hogy az Izraelben nagy köztiszteletben álló Nathan Kohn (Komoly Ottó) Magyarországon is széles körben ismertté váljon, és elfoglalja méltó helyét a legnagyobb embermentők sorában.

3. Vágyott Világok. Győri zsidó polgári életvilágok 1867 és 1944 között (2023.11.05.)

A modern Győr önképét az ipari fejlődés határozta meg a 19. század utolsó harmadában. A győri zsidó polgárság önmeghatározását úgyszintén. A középrétegek világához tartozás számos szimbolikus kulturális jelenség révén vált megnyilváníthatóvá. A kiállítás egy olyan győri zsidó polgári életvilágot mutat be, amelynek a vészkorszak vetett véget, s változtatta meg visszafordíthatatlanul a várost. Program: Köszöntő: dr. Grósz Andor, a Holokauszt Emlékközpont kuratóriumának elnöke. A kiállítást megnyitja: Szalay-Bobrovniczky Vince, a Miniszterelnökség Civil és Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Helyettes Államtitkára. A kiállításon vezetést tart: dr. Zima András, a Holokauszt Emlékközpont igazgatója; dr. Glässer Norbert, kulturális antropológus.

Konferenciák

1. Jákob sátrai, Izrael hajlékai. Sokszínű lokális izraelita világok helytörténeti perspektívákban a 19-20. század Magyarországon (2023.04.17-18.)

A konferencia társadalomtörténeti megközelítésben vizsgálta a zsidó és nem-zsidó lakosság helyi/regionális együttélésének valóságát. Az elsődleges cél annak az együttélésnek a bemutatása, amely a zsidótörvények idején (1938–1942) törést szenvedett, majd 1944-ben, a Holokausztban, megsemmisült, kidomborítva ennek a tragédiának a társadalmi, gazdasági következményeit.

2. Magyar makkabeusok új harcmezőkön. Komoly Ottó és a cionista ellenállás öröksége (2023.09.12.)

A második világháború időszakában a relatív kicsiny és kevés befolyással rendelkező magyarországi cionista mozgalomnak reagálnia kellett az antiszemita politika gyorsan radikalizálódó lépéseire. Az önszegélyezésben játszott kezdeti részvétel később az országba érkezett menekültek megsegítésével párosult, majd a német megszállás után kapcsolatrendszerük és tapasztalatuk révén a tényleges embermentés lehetőségeit igyekeztek kiaknázni. Az ellenállási munka meghatározó alakja, az események fontos alakítója Komoly Ottó, a Magyarországi Cionista Szövetség elnöke volt. A konferencia célja volt áttekinteni a cionisták mentési tevékenységeinek eddig kevésbé ismert részleteit, és megvizsgálni a hősiesség, de sokszor kudarcra ítélt tettek mai értelmezését és örökségét.

Kulturális programok

1. Múzeumok Éjszakája (2023.06.24.)

- Emberszag című filmvetítés és kerekasztal beszélgetés Ferencz Győző, Pálos György és Szirtes Tamás részvételével;
- Hagyomány, hit, hedonizmus - ez a három fogalom találkozott Steiner Kristóf évi rendező főzőbemutatóján;
- Tárlatvezetések a Jogfosztástól népiértésig című állandó kiállításon;
- Bódi Lóránt társadalomtudóssal barangoltuk be a Világ-Város izgalmas tereit. Nem a hétköznapi térhez és időhöz kötött városa ez: terein és formáin egyszerre jelenik meg hagyomány és emlékezet, trauma és gyógyulás, építés és közösség.
A tárlatvezetést kerekasztalbeszélgetés követte, amelyen kiállító művészeink közül Asztalos Zsolt képzőművésszel, valamint a médiaművész és művészeti kutató Hámos Gusztáv – Katja Pratschke alkotópárossal találkozhattak az érdeklődők;
- Besh o droM koncert

2. Részvétel a Múzeumok Őszi Fesztiválja programsorozatban

Látogatói létszám 2023. év folyamán

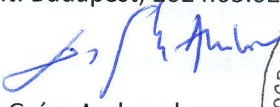
1. Szakmai rendezvények:

- 1.1. konferencia: 2 darab, résztvevők száma: 97 fő
- 1.2. előadások: 15 darab, résztvevők száma: 1320 fő

2. Múzeumi rendezvények:
 - 2.1. múzeumpedagógiai foglalkozások: 89 darab, résztvevők száma: 2254 fő
 - 2.2. tárlatvezetések: 315 darab, résztvevők száma: 7058 fő
3. Kiállítások látogatóinak száma:
 - 3.1. teljesárú: 7267 fő
 - 3.2. kedvezményes: 12751 fő
 - 3.3. ingyenes: 2768 fő
4. Online:
 - 4.1. Facebook: 13017 fő
 - 4.2. Instagram: 1051 fő

1.+2.+3.+4. összesen: 47.583 fő

Kelt: Budapest, 2024.05.02.

dr. Grósz Andor s.k.
Kuratóriumi elnök

